Praktični model celovite in dolgoročno naravnane kakovostne preventive na lokalni ravni (uvod v delavnico)

Matej Košir

Inštitut za raziskave in razvoj„Utrip“

Nacionalna preventivna konferenca

Portorož, 20. november 2016

Preventiva v lokalni skupnosti v Sloveniji

- 1990: prva lokalna akcijska skupina (LAS)
- 2004: nacionalni program (LAS: prioriteta)

- Model LAS:
  - Posvetovalno telo lokalnih oblasti
  - Koordinacija aktivnosti na lokalni ravni
  - Izvajanje nacionalne strategije na lokalni ravni
  - Mreženje med LAS (npr. konference, srečanja) …
  - Slabost: le **struktura**, malo **vsebine** (npr. standardov) !!!

Preventiva v lokalni skupnosti v Sloveniji

- Razvoj mreže LAS in trenutno stanje

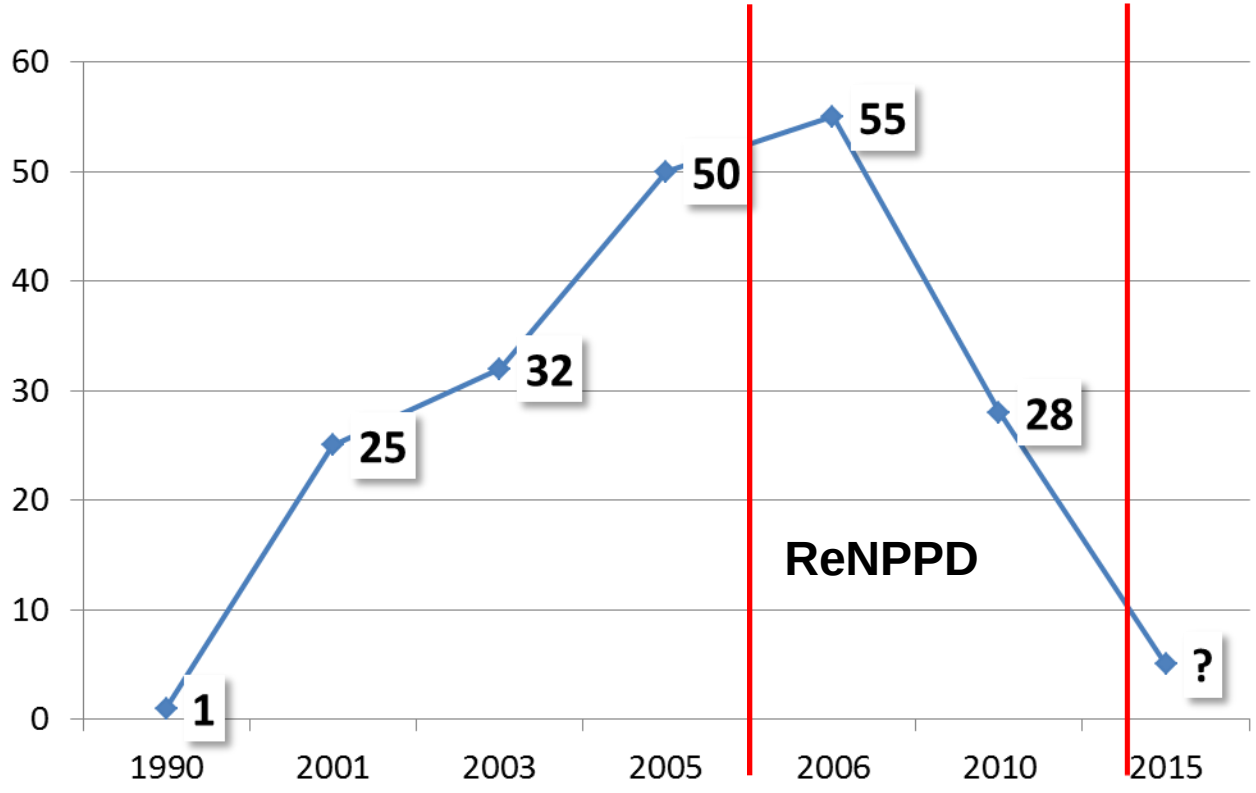

Strokovne podlage / standardi

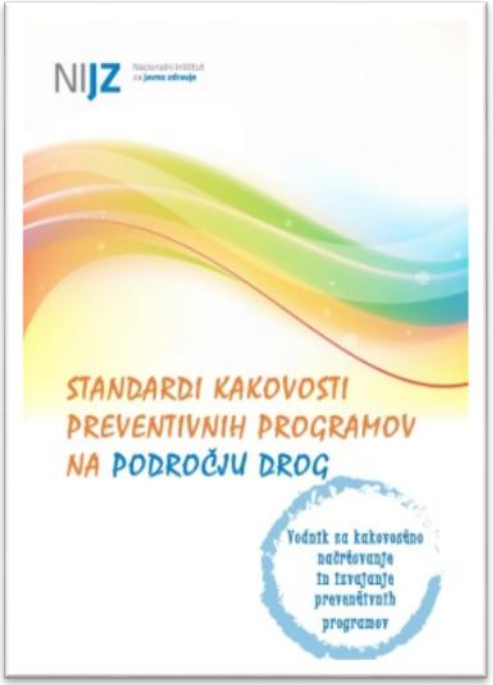

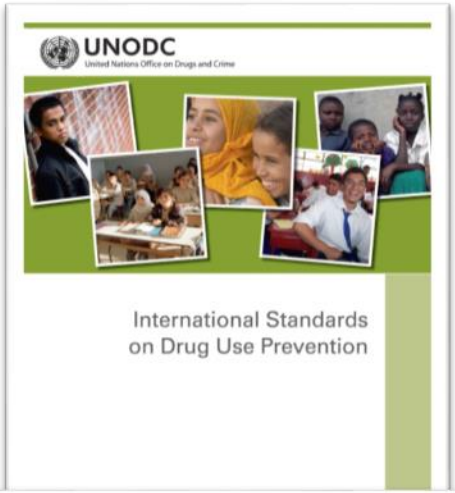

Strokovne podlage / standardi

Phase	Standards
A. ASSESS *the situation*	1. Determine youth substance use patterns and associated harms 2. Learn factors linked to local youth substance use problems 3. Assess current activities, resources and capacity to act
B. ORGANIZE *the team and build capacity*	4. Engage youth partners in the initiative 5. Develop organizational structure and processes 6. Build and maintain team capacity 7. Clarify members' perceptions and expectations
C. PLAN *a logical and sustainable initiative*	8. Ensure plan addresses priority concerns and factors, and current capacity 9. Develop logic model showing how initiative will bring desired change 10. Plan for sustainability of the initiative
D. COORDINATE *and implement evidence-based activities*	11. Promote quality of existing and planned initiatives 12. Strengthen coordination among local initiatives 13. Give attention to community policies and processes 14. Monitor the initiative
E. EVALUATE *and revise initiative accordingly*	15. Conduct a process evaluation of the initiative 16. Conduct an outcome evaluation of the initiative 17. Account for costs associated with the initiative 18. Revise initiative based on evaluations

Canadian Centre on Substance Abuse, 2010

Strokovne podlage / standardi

communities that care

http://www.communitiesthatcare.net

CTC kot modelni pristop

- Občina Radlje ob Dravi (Koroška)

ObčinaRadljeobDravi

CTC kot modelni pristop

- CTC (Communities That Care) model:
  - 1. **Začnimo** (npr. pobuda župana/je, splošna ocena stanja po ustanovah, uvodno srečanje)
  - 2. **Organizirajmo se** (npr. ustanovitev/revitalizacija LAS, načrtovanje aktivnosti, izobraževanja)
  - 3. [illegible] za sta[illegible]
  - 4. **Priprava akcijskega načrta** (npr. večletni akcijski načrt, uvajanje dobrih praks, dodatna izobraževanja)
  - 5. **Izvajanje in vrednotenje** (npr. spremljanje izvajanja aktivnosti in programov, vrednotenje rezultatov/uspeha)

Zdravstveni profili občin (NIJZ) !!!

CTC kot modelni pristop

- **1. Začnimo:**
  - Pobudniki: župan in ŠKTM (2013)
  - Splošna ocena stanja po ustanovah
  - Uvodno srečanje ključnih ustanov (raznoliki deležniki) (2013)

CTC kot modelni pristop

- **2. Organizirajmo se:**
  - Ustanovitev lokalne akcijske skupine (LAS) (raznoliki deležniki) (2014)
  - Akcijski načrt 2015-2016 (OOPP metoda)
    - Srečanje ključnih deležnikov / razprava
    - Problemsko / ciljno „drevo“
    - Uresničljiv 2-letni načrt s specifičnimi cilji/aktivnostmi (bolj **struktura**, **znanje/veščine,** manj **problemsko**) …

CTC kot modelni pristop

- **2. Organizirajmo se:**
  - Glavne aktivnosti v letih 2015-2016:
    - Opolnomočenje LAS (npr. redna izmenjava informacij, novice, medijski načrt)
    - Izobraževanje (preventiva) (december 2015)
    - Izobraževanje (šolska preventiva) (januar 2016)

CTC kot modelni pristop

- **2. Organizirajmo se:**
  - Glavne aktivnosti v letih 2015-2016:
    - Izvedba programa „Krepitev družin“ (SFP)
      (trening januarja 2016, izvedba spomladi 2016,
      iz sofinanciranja Ministrstva za zdravje)
    - Okoljske preventivne strategije
      (razmislek o takojšnjih ukrepih, npr. prepoved
      popivanja na javnih površinah, akcije skritih kupcev)

CTC kot modelni pristop

- **3. Izdelava profila skupnosti:**
  - Načrtovanje raziskave (2016/2017)
    - Primerjava z rezultati raziskave iz 2010 (Utrip)
    - Vključevanje lokalnih študentov (npr. diplomsko delo)

Analiza rezultatov (rizični/zaščitni dejavniki & zdravstveni/vedenjski problemi)

Ocena virov / vrzeli

Zdravstveni profili občin (NIJZ)

CTC kot modelni pristop

- **4. Priprava akcijskega načrta:**
  - Akcijski načrt 2017-2018
    - Enak pristop (OOPP metoda)
    - Cilji in indikatorji na podlagi rezultatov raziskave
    - Cilji in indikatorji na podlagi ocene virov
  - Izbor & razširitev učinkovitih lokalnih politik in programov (razpoložljivost dobrih praks v Sloveniji?)

CTC kot modelni pristop

- **5. Izvajanje in (o)vrednotenje:**
  - Izvajanje izbranih programov in političnih ukrepov (SFP, Izštekani, EFFEKT, okoljske strategije …)
  - Spremljanje in vrednotenje (dodaten trening!)
  - Merjenje rezultatov and spremljanje napredka z namenom doseganja zastavljenih ciljev (redno vrednotenje AN, občasno ponavljanje raziskav …)

Izzivi za prihodnost

- **Analiza stanja v Sloveniji**:
  - Do konca maja 2011 zbrali in analizirali 116 preventivnih intervencij (Utrip, 2012)
  - Nadaljnja analiza 17 najbolj obetavnih intervencij – slabi rezultati, skoraj brez dokazov o učinkovitosti, skoraj brez teoretične osnove, skoraj nobenega vrednotenja rezultatov oz. učinkov …

Preventiva v Sloveniji

	Vrtec / šola	Starši / družina	Lokalna skupnost
Univerzalna preventiva	✓ ✓ ✓	✓ ✓	✓
Selektivna preventiva	✗	✓	✗
Indicirana preventiva	✗	✓	✗
Okoljske strategije	✓	✗	✓

Preventiva v Sloveniji

	Vrtec / šola	Starši / družina	Lokalna skupnost
Univerzalna preventiva	✓ ✓ ✓ (?)	✓ ✓ (?)	✓ (**LAS**) ↓
Selektivna preventiva	✗	✓ (?)	✗
Indicirana preventiva	✗	✓ (?)	✗
Okoljske strategije	✓ (Zdrave šole)	✗	✓ (?)

Preventivna „oliva“

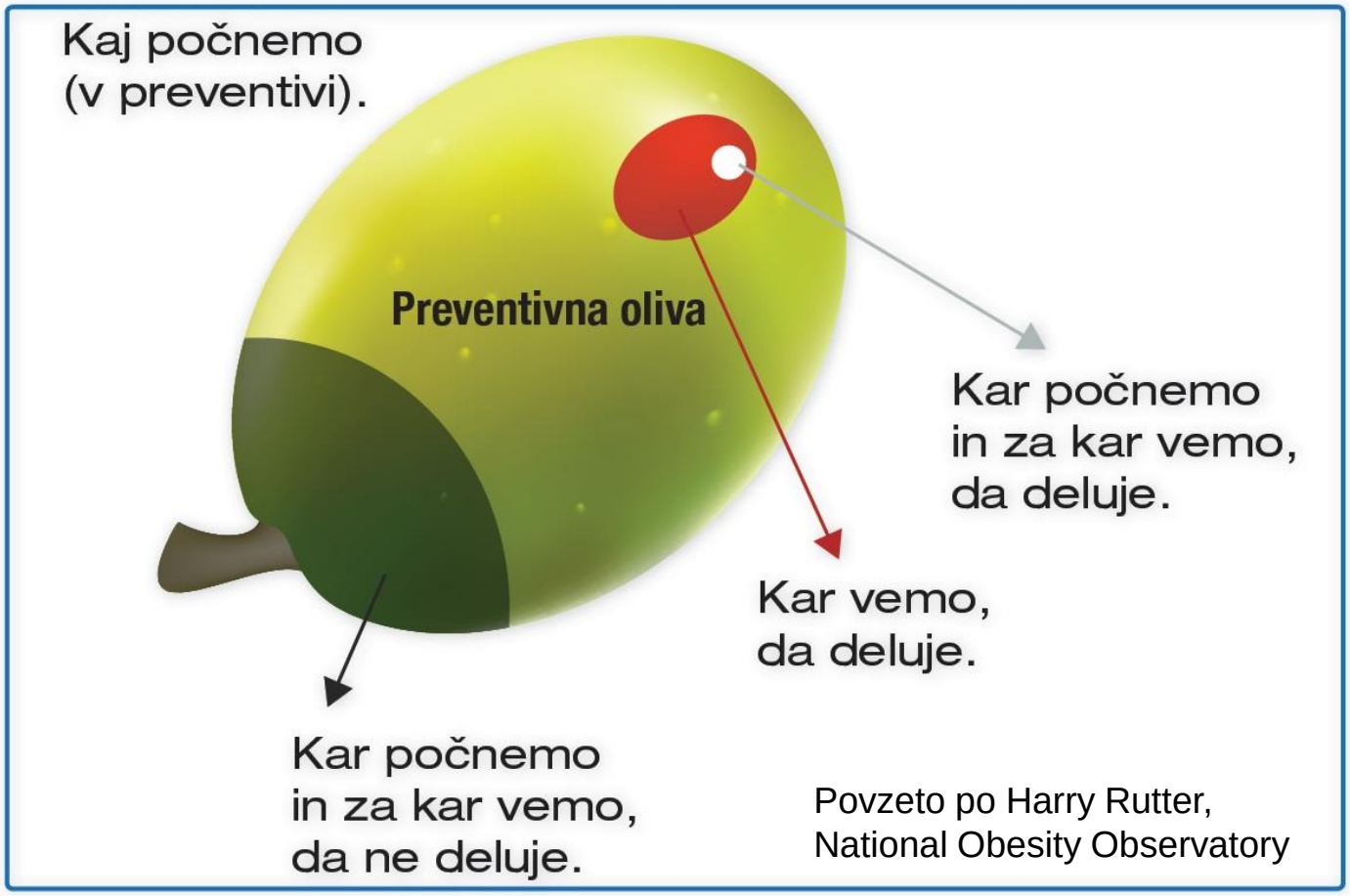

Povzeto po Harry Rutter,
National Obesity Observatory

Neučinkoviti pristopi

- Neinteraktivne metode (kot so npr. enkratna predavanja, „preventivne“ prireditve ipd.).
- Zgolj podajanje informacij (npr. letaki, brošure)
- Zastraševanje otrok / staršev.
- Pristopi, ki temeljijo na nestrukturiranih diskusijah.

UNODC, 2013 (International Prevention Standards)

Neučinkoviti pristopi

- Pristopi, ki temeljijo zgolj na krepitvi samopodobe in čustvenem učenju.
- Osredotočanje na etične/moralne odločitve in vrednote.
- Pričevanja nekdanjih zasvojencev / alkoholikov / kadilcev ...
- Policisti / kriminalisti kot „preventivci“.

UNODC, 2013 (International Prevention Standards)

Učinkoviti preventivni programi

- Temeljijo na znanstvenih teorijah.
- Temeljijo na oceni potreb.
- Ustrezajo starosti ciljne skupine.
- Ustrezajo stopnji tveganja v ciljni skupini.
- So kulturno adaptirani.
- So (o)vrednoteni.

UNODC, 2013 (International Prevention Standards)

Učinkoviti preventivni programi

- (šola) Zagotovljena podpora celotnega šolskega osebja (vključno z vodstvom šole), širše šolske skupnosti oz. drugih pomembnih deležnikov na lokalni ravni.
- Usposobljeno osebje (za izvajanje programa).
- Skrbno načrtovana izvedba programa.

UNODC, 2013 (International Prevention Standards)

Učinkoviti preventivni programi

- Ustrezna intenzivnost in trajanje.
- Interaktivnost.
- „Manualizirani“ programi.
- (šola) Vključevanje staršev.

UNODC, 2013 (International Prevention Standards)

Baza preventivnih programov

- **Nekaj programov** (dokazi o učinkovitosti):
  - EU-Dap / Izštekani (UTRIP od 2010/2011)
  - SFP 6-11 (Kumpfer) (UTRIP od 2011/2012)
  - EFFEKT (UTRIP od 2014/2015)
  - Neverjetna leta 3-8 (UKC-PK od 2015/2016)
  - …

Baza preventivnih programov

- **Nekaj programov** (dokazi o učinkovitosti):
  - PUM - Projektno učenje za mlajše odrasle (Andragoški center Slovenije od 1993 dalje)
  - Sporočilo v steklenici (www.nalijem.si) (Katedra za družinsko medicino MF od 2003 dalje)
  - Okoljske strategije (npr. zagovorništvo …) …

Zaključki

- CTC model zelo uporaben za razvoj lokalnega preventivnega sistema, toda …
- Slabosti:
  - Ni dovolj programov, ki temeljijo na dokazih
  - Ni dovolj znanja/veščin na vseh ravneh glede kakovostne preventive, spremljanja in vrednotenja preventivnih programov (glede slednjega ni tradicije)
  - Prepočasno uveljavljanje preventivnih standardov
  - Financiranje ne temelji na kakovosti oz. dokazih o učinkovitosti (motivacija za spremembe?)

Delavnica

- Delo v skupinah:
  - Priprava koncepta preventivnega delovanja v lokalnih skupnosti (**5 korakov**)
  - Osredotočanje na izbrane aktualne probleme (**priloga NIJZ**)

Hvala za pozornost!

Matej Košir / Sanela Talić

Inštitut za raziskave in razvoj „Utrip“

E-pošta: info@institut-utrip.si

Spletna stran: www.institut-utrip.si

www.preventivna-platforma.si